

УДК 336.74: 351.746.1

М. М. Чеховська,
д. е. н., доцент

РЕФІНАНСУВАННЯ БАНКІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

М. Chekhovska,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor

REFUNDING OF BANKS IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATION OF THE ECONOMIC
SYSTEM AS A THREAT ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE

У статті розкриваються негативні аспекти рефінансування Національним банком України комерційних банків, що пов'язані із неповерненням кредитів. Аналізується іноземний досвід підтримки ліквідності комерційних банків центробанком країни, особливо під час масштабних фінансово-економічних криз.

Зазначається, що донедавна відомості щодо рефінансування банків були недоступні для широкого загалу, лише на початку 2015 року було реалізовано право щодо оприлюднення інформації стосовно елементів системи рефінансування, зокрема відомості щодо наданих Національним банком України банкам кредитів на строк більше 30 календарних днів.

Автором прогнозується підвищена увага суспільства до прихованих аспектів підтримки переважно комерційних банків з боку Національного банку України державними фінансовими ресурсами. Наголошується, що має бути вироблений прозорий механізм як рефінансування банків, так і його мети та кінцевого результату, тобто факту повернення кредитів.

Серед напрямів запобігання неповерненню кредитів рефінансування автор пропонує: розкриття Національним банком інформації щодо цільового використання банками кредитів, отриманих під рефінансування та розкриття критеріїв рефінансування; встановлення механізму контролю за використанням наданих фінансових ресурсів; прозорість як у процесі прийняття рішення про рефінансування, так і про факти невиконання банками своїх зобов'язань; обов'язкове звітування керівництва Національного банку України про факти неповернення наданих коштів та заходи, що були ними вжиті щодо повернення кредитів; встановлення персональної відповідальності особи, що приймає рішення щодо рефінансування банку на законодавчому рівні; нагляд з боку Державної служби фінансового моніторингу України за станом та строками повернення коштів; у разі нанесення збитків державі встановлення кримінальної відповідальності для особи чи групи осіб, що прийняли позитивне для банку рішення про рефінансування.

The negative aspects of refunding of Ukraine of commercial banks which are related to the failure to return of credits the National bank open up in the article. Foreign experience of support of liquidity of commercial banks is analysed Central Bank of country, especially during scale finance crises.

Marked, that till recently information in relation to refunding of banks was inaccessible for wide public, only at the beginning of 2015 year a right was realized in relation to making of information public on the elements of the system of refunding, in particular information in relation to given the National bank of Ukraine the jars of credits on a term more than 30 calendar days.

An author is forecast enhanceable attention of company to the hidden aspects of support of mainly commercial banks from the side of the National bank of Ukraine by state financial resources. It is marked that must be mine-out transparent mechanism of both refunding of banks and his purpose and end-point, that to the fact of returning of credits.

Among directions of prevention of failure to return of credits of refunding an author offers: opening of information the National bank on the having a special purpose use by the jars of credits, got under refunding and opening of criteria of refunding; establishment of control mechanism is after the use of the given financial resources; transparency is both in the process of decision-making about refunding and about the facts of non-fulfillment by the jars of the obligations; obligatory accounting of guidance of the National bank of Ukraine about the facts of failure to return the given money and measures which were used by them in relation to returning of credits; establishment of the personal responsibility of person which makes decision in relation to refunding of bank at legislative level; a supervision from the side of Government service of the financial monitoring of Ukraine is after the state and terms of returning of money; in the case of causing of losses the state of establishment of criminal responsibility facial or group of persons which accepted positive for jar of decision about refunding.

Ключові слова: рефінансування, підтримка ліквідності, стабілізаційний кредит, загроза, економічна безпека, Національний банк України.

Key words: refunding, support of liquidity, stabilizing credit, threat, economic security, National bank of Ukraine.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасні світові та національні тенденції соціально-економічного розвитку, динаміка функціонування господарської системи країни зумовлюють нагальну та об'єктивну необхідність активізації якісних

трансформацій практично у всіх складових економіки країни.

Теперішні умови господарювання, які постійно і швидко змінюються внаслідок змін економічної кон'юнктури у всіх сферах економічної діяльності як локаль-

ного, так і глобального рівня, викликали необхідність у більш ретельному вивченні не лише підходів до здійснення профільної діяльності, але і ймовірних наслідків такої діяльності для мікро- та макrorівні.

Іншими словами, розвиток економічної, політичної, правової сфер спричиняють дію мультиплікативного ефекту у розвитку їх відповідних складових. Взагалі розгляду категорії "розвиток" та пов'язаною із нею категорією "розвиток підприємства або організації" присвячено значну кількість публікацій як іноземних, так і вітчизняних науковців. Так, колектив авторів, здійснюючи аналіз поглядів на розвиток, схиляється до думки, що розвиток є якісною зміною структури та функціонування системи [8, с. 63]. Інші вітчизняні науковці під розвитком розуміють застосування нових методів управління, зокрема суто організаційні зміни [3, с. 19]. Досліджуючи зміст поняття "розвиток", а також "розвиток підприємства", С.І. Бай виходить з позицій циклічності, або ґрунтуючись на життєвому циклі організації [1, с. 100—103].

У нашому випадку, вивчаючи розвиток національної банківської системи в контексті застосування механізмів рефінансування Національним банком України державних та комерційних банків, ми загострюємо увагу на циклічному характері такого роду кредитування та відповідних негативних тенденціях, що є викликом для національної економіки, зокрема у грошово-кредитній сфері.

На сьогодні вже стало прийнятним, що звичайні правові норми можуть застосовуватися як передумова для скоєння дій, які матимуть негативні наслідки, зокрема для національної економіки. Так, поширення набуло отримання банками кредитів рефінансування, у тому числі, з метою їх подальшого привласнення, зокрема шляхом виведення коштів через механізм кредитування фіктивних юридичних осіб. З огляду на вказане та зважаючи на необхідність забезпечення макроекономічної стабільності, місія Міжнародного валютного фонду неодноразово вимагала від Національного банку України гарантії якнайшвидшого повернення кредитів рефінансування, що свідчить про глобальний характер наслідків порушень у системі рефінансування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Зауважимо, що на сьогодні наукові доробки з проблематики впорядкування системи рефінансування стосуються здебільшого площини підвищення рівня економічної безпеки підприємств, якими власне є банківські установи, що отримують кредити рефінансування від Національного банку України. Вивчення фактів неповернення кредитів рефінансування, їх вплив на макроекономічну стабільність країни, удосконалення існуючого механізму рефінансування залишилися поза увагою дослідників. Саме вивчення негативних аспектів рефінансування, що безпосередньо впливають на стан забезпечення економічної безпеки нашої країни, є метою нашого дослідження.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відповідно до чинного законодавства, Національний банк України, зокрема, виконує такі функції, як визначення та проведення грошово-кредитної політики, а також виступає кредитором останньої інстанції для банків та організовує систему рефінансування.

Крім того, саме рефінансування комерційних банків є одним із основних економічних засобів та методів грошово-кредитної політики, що реалізується Національним банком. Зазначимо, що рефінансування є одним з шляхів регулювання ліквідності банків у межах та обсягах, що є необхідними для їх збалансування та управління грошово-кредитним ринком.

Нормативно-правову базу для рефінансування Національним банком України комерційних банків складають, зокрема, Закони України "Про Національний банк України", "Про банки і банківську діяльність", "Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації

банків", "Про цінні папери та фондовий ринок", "Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні", "Про обіг векселів в Україні", "Про іпотеку", "Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати", "Про іпотечні облигації", "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", Постанови Національного банку України "Про затвердження Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України", "Про затвердження положення про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України".

Зокрема вітчизняним законодавством передбачається, що рефінансування полягає у проведенні операцій з надання Національним банком України кредитів комерційним банкам з метою регулювання ліквідності банків. Також Національний банк, виконуючи функції кредитора останньої інстанції та враховуючи поточну ситуацію на грошово-кредитному ринку, застосовує такі інструменти, як безпосередньо операції з рефінансування, а саме постійно діючу лінію рефінансування для надання банкам кредитів овернайт, кредити рефінансування; операції репо (операції прямого репо, зворотного репо); операції з власними борговими зобов'язаннями (депозитні сертифікати овернайт та до 90 днів); операції з державними облигаціями України [9].

Разом з цим, для отримання державними або комерційними банками кредитів рефінансування, вони мають відповідати певним вимогам, зокрема строк діяльності має бути не меншим, ніж один рік після отримання банківської ліцензії; наявність банківської ліцензії та генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій; наявність активів, що можуть бути прийняті Національним банком України у заставу; відсутність простроченої заборгованості за кредитами Національного банку; платоспроможність.

Як правило, Національний банк України приймає рішення про підтримку ліквідності банку та надання йому стабілізаційного кредиту для забезпечення своєчасного виконання банком своїх зобов'язань перед вкладниками, що є фізичними особами. На позитивний результат щодо надання кредиту впливають, зокрема, факти того, що у банку зосереджена значна частина від загальної кількості вкладів фізичних осіб по банківській системі; банк належить до категорії "великих"; фінансовою установою здійснюються заходи із капіталізації. За кредитами рефінансування банками надаються в якості забезпечення цілісні майнові комплекси, державні облигації України, корпоративні права, повітряні судна, поруки власників банку тощо. Крім того, оцінку застави здійснюють міжнародні аудиторські компанії, які відповідають критеріям, що встановлені нормативною базою Національного банку України.

Зауважимо, що практика підтримки ліквідності комерційних банків центробанком країни є доволі поширеною у сучасному світі, особливо під час масштабних фінансово-економічних криз. Так, під час останньої кризи 2008—2009 років урядом США було максимально підтримано найбільші банки країни, у той час як невеликі проблеми фінансові установи було ліквідовано [10]. Основною метою політики уряду було не лише відновлення спроможності банків надавати кредити і повертати депозити, а й надання можливості клієнтам комерційних банків обслуговуватися в останніх.

Національний регулятор Грузії під час кризи тієї ж кризи спільно з іншими банками створили так звану касу взаємодопомоги для недопущення банкрутств банків. Крім того, з метою забезпечення притоку іноземного капіталу до банківської системи Грузії було отримано підтримку міжнародних фінансових організацій та ґрунтовно мотивовано акціонерів комерційних банків докапіталізувати свої структури.

Інший підхід у формуванні національної грошово-кредитної політики під час фінансово-економічної кризи було запропоновано у Сінгапурі, де урядом було стовідсотково гарантовано виплати по депозитах фізичних та юридичних осіб.

Варто зазначити, що донедавна відомості щодо рефінансування банків були недоступні для широкого загалу. Лише на початку 2015 року було реалізовано право щодо оприлюднення інформації стосовно елементів системи рефінансування. Так, відповідно до статті 68 Закону України "Про Національний банк України", Національний банк має оприлюднювати відомості про надані банкам кредити на строк більше 30 календарних днів з обов'язковим зазначенням найменування банку, суми та виду кредиту, типу наданого забезпечення та дати відповідного рішення Національного банку України. Однак на порталі регулятора відсутня узагальнена інформація щодо ставок та строках повернення боргу, оскільки вона не є обов'язковою для оприлюднення, хоча надає більш широкі відомості про характер рефінансування.

Загалом, інформація, що підлягає опублікуванню, відповідно до Положення про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України, стосується стабілізаційних кредитів, та, відповідно до Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України, стосується кредитів, наданих на тендерах із підтримання ліквідності банків, що надаються Національним банком України.

На сьогодні Національним банком України оприлюднена інформація щодо наданих ним банкам кредитів на строк більше 30 календарних днів за період з березня 2015 року по 2010 рік. Зауважимо, що за 2010 рік є відомості стосовно надання зазначеного виду кредиту у вересні лише одному банку у сумі 458,8 тис. грн. під такий тип забезпечення, як іпотека та обладнання майнового поручителя [7]. Станом на 2011 рік вже чотири банки під державні облигації України отримали у листопаді 300000 тис. грн.

Кардинально ситуація змінилася починаючи з 2012 року, коли з'явилась щомісячна інформація про надання Національним банком України кредитів на строк більше 30 календарних днів на загальну суму близько 37969909,7 тис. грн. Вже у 2013 році було надано 46679294,5 тис. грн., а у 2014 — 124010069,9 тис. грн.

Зважаючи на зазначене, більш-менш коректним є зіставлення обсягів надання Національним банком України кредитів лише у період з 2012 по 2014 роки (табл. 1). За умов наявності даних лише за перший квартал поточного року, для ілюстративності матеріалу було надано фактичні дані за три місяці першого кварталу трьох попередніх років.

Так, протягом останніх років спостерігається збільшення наданих Національним банком України обсягів кредитів на строк більше 30 календарних днів. Зокрема у 2013 році, у порівнянні із 2012 роком, обсяг кредитування збільшився на 22,9 %, у той час як у 2014 році збільшення цього показника відбулося практично у 3 рази. В той же час динаміка поточного року свідчить про зменшення обсягів наданих кредитів у порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

Варто зазначити, що у першому кварталі 2015 року найбільші обсяги кредитів на строк більше 30 календарних днів від Національного банку України отримували Приватбанк: у січні йому було надано 2380000 тис. грн., або 82,1 % від загальної суми кредитування за місяць; у лютому Приватбанк отримав 2980000 тис. грн., або 66,4 % обсягу кредитування за місяць; у березні банк отримав ще 1215000 тис. грн., або 45,5 % від загальної суми наданих за місяць кредитів [6]. Загалом, протягом останнього часу Приватбанк отримав кредитів рефінансування на суму близько 17,5 млрд грн. [7].

У пояснювальних записках до рішення Правління Національного банку України про підтримку ліквідності Приватбанку йдеться про надання зазначеній фінансовій установі стабілізаційного кредиту з метою своєчасного виконання нею зобов'язань перед вкладниками, що є фізичними особами. Національний банк повідомляє, що значні обсяги підтримки Приватбанку зумовлені тим фактом, що в ньому зосереджено 26 % від обсягу вкладів фізичних осіб по банківській системі та 15 % активів вітчизняної банківської системи. Також Приватбанк є найбільшим банком України

і має статус ощадного спеціалізованого, оскільки кошти фізичних осіб складають більше 50 % пасивів банку. Крім того, це стабільно працюючий системний банк з професійним менеджментом, що дотримується норм безперейного обслуговування клієнтів, виконує нормативи та вимоги регулятора, має затверджений план до капіталізації та підтримку з боку акціонерів.

Протилежна ситуація відбувається із фінансовою установою Дельта банк, який протягом певного періоду отримав близько 9,6 млрд грн. і на сьогоднішній день знаходиться у стані ліквідації [5].

На жаль, іноді механізм рефінансування застосовується банками або для виведення отриманих коштів за кордон, або для спекуляції на валютному ринку. Саме тому важливим є оприлюднення Національним банком інформації щодо мети залучення державних коштів банками.

У умовах військової агресії Російської Федерації проти України банки з часткою російського капіталу також отримують рефінансування, зокрема, у минулому році вони отримали 6 млрд грн. Крім того, загрозливою є ситуація із рефінансуванням комерційних банків, в яких діють тимчасові адміністрації. Так, близько 13,2 млрд грн. надано VAB банку, Брокбізнесбанку, Всеукраїнському банку розвитку, Укрбізнесбанку, Імексбанку тощо [2]. Особливу небезпеку викликає той факт, що подекуди рефінансування банків відбувається напередодні введення тимчасової адміністрації, як це сталося з Імексбанком.

Іншими словами, гуманна ідея рефінансування набула в умовах відсутності механізму повернення коштів загрозливих для економічної безпеки держави форм. Зокрема, як звітувалась перед депутатами Верховної Ради України Голова Національного банку України В. Гонтарева, на початок 2015 року загальна заборгованість за всіма кредитами рефінансування, наданими Національним банком України, складає 110 млрд грн., зокрема під державні папери було надано 13 млрд грн., за стабілізаційними кредитами — 80,7 млрд грн. [4].

Загалом, за даними Національного банку України, у 2014 році було надано 20 кредитів рефінансування на суму 45,1 млрд грн., 75 кредити для підтримки ліквідності на суму 23,04 млрд грн., проведено 52 операції репо на суму 19,28 млрд грн. та надано 45 стабілізаційних кредити на суму 28,17 млрд грн. [7].

На сьогодні важко оцінити динаміку рефінансування вітчизняної банківської системи саме через закритість інформації з цієї проблеми. Джерелом інформації у даному випадку можуть виступати народні депутати, які отримують її у відповідь на депутатські запити, або Голова Національного банку України. Так, на початку березня поточного року було анонсовано, що у кризові 2008—2009 роки банки не повернули 77 млрд грн. кредитів рефінансування [6]. Таким чином, протягом 5 років, а саме від однієї кризи до іншої, загальний борг за наданими кредитами рефінансуванням збільшився приблизно на 30 %.

З огляду на критичну ситуацію, що сталася з неповерненням кредитів рефінансування, наприкінці 2014 року національним регулятором було прийнято рішення, відповідно до якого на період користування банком кредитом для збереження його ліквідності Національний банк України має право запровадити процедуру особливого режиму контролю за діяльністю вказаного банку та призначити куратора.

Крім того, у даному випадку банк погоджує з куратором здійснення наступних операцій: клієнтські платежі та платежі банку, що перевищують суму, встановлену Національним банком України; платежі з рахунків, пов'язаних з банком та його власниками, що перевищують суму, встановлену Національним банком України; наміри щодо зміни та реалізації заставленого майна за кредитами банку.

Необхідно наголосити, що персональна відповідальність голови правління, або ради директорів, та голови спостережної чи наглядової ради банку протягом усього строку користування кредитом за відповідність та достатність забезпечення, наданого банком Національному

банку за кредитом для збереження ліквідності банку, включаючи достовірність наданих даних, є нормативно закріпленою.

ВИСНОВКИ

Зважаючи на складну соціально-економічну ситуацію в країні, високий рівень соціальної активності громадян тощо, можна прогнозувати підвищену увагу суспільства до прихованих аспектів підтримки переважно комерційних банків з боку Національного банку України державними фінансовими ресурсами. Таким чином, має бути вироблений прозорий механізм як рефінансування банків, так і його мети та кінцевого результату, тобто факту повернення кредитів.

Зокрема серед напрямів запобігання неповерненню кредитів рефінансування ми пропонуємо наступні:

- розкриття Національним банком інформації щодо цільового використання банками кредитів, отриманих під рефінансування та розкриття критеріїв рефінансування; встановлення механізму контролю за використанням наданих фінансових ресурсів;

- прозорість як у процесі прийняття рішення про рефінансування, так і про факти невиконання банками своїх зобов'язань;

- обов'язкове звітування керівництва Національного банку України про факти неповернення наданих коштів та заходи, що були ними вжиті щодо повернення кредитів;

- встановлення персональної відповідальності особи, що приймає рішення щодо рефінансування банку на законодавчому рівні;

- нагляд з боку Державної служби фінансового моніторингу України за станом та строками повернення коштів;

- у разі нанесення збитків державі встановлення кримінальної відповідальності для особи чи групи осіб, що прийняли позитивне для банку рішення про рефінансування;

- створення системи комунікаційних зв'язків, зокрема між Національним банком України, Національним антикорупційним бюро України щодо контролю етапів реалізації процесу рефінансування банків.

Перспективними, на нашу думку, є дослідження іноземного досвіду надання кредитів рефінансування Центральним банком країни, механізмів контролю за їх поверненням та можливості застосування цього досвіду у вітчизняну практику.

Література:

1. Бай С.І. Розвиток організації: політика, потенціал, ефективність: монографія / С.І. Бай. — К.: КНТЕУ, 2009. — 280 с.
2. Білоусова Н. Схему рефінансування надо менять / Н. Білоусова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/ru/article/ekonomika/shemu-refinansirovaniya-nado-menyat>
3. Воронков Д.К. Розвиток підприємства: управління змінами та інновації: монографія / Д.К. Воронков, Ю.С. Погорелов. — Х.: АдВА, 2009. — 435 с.
4. Гонtareва запевняє, що НБУ жорстко контролює використання банками рефінансування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.finbalance.com.ua/news
5. Гордиенко О. Тайни рефінансування: хто отримав підтримку Нацбанку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.economics.unain.net/finance
6. ГПУ має розслідувати заяву В. Гонtareвої про неповернення 77 млрд кредитів рефінансування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1446191-gpu-maye-rozsliduvati-zayavu-v-gontarevoyi-pro-nepovernennya-77-mlrd-kreditiv-refinansuvannya-a-gritsenko>
7. Інформація про надані Національним банком України банкам України кредити на строк більше 30 календарних днів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=98788&cat_id=14043087

Таблиця 1. Обсяги надання Національним банком України кредитів банкам України на строк більше 30 календарних днів, тис. грн.

Роки	Всього за рік, тис. грн.	% у відношенні до попереднього року	з них:		
			січень, тис. грн.	лютий, тис. грн.	березень, тис. грн.
2012	37969909,7	-	100000,0	213180,8	4571827,9
2013	46679294,5	122,9	3439272,9	854485,8	1139064,6
2014	124010069,9	265,6	5747311,5	18203828,6	22754500,0
2015	-	-	2900000,0	4485000,1	2666500,1

Джерело: Національний банк України [7].

8. Квач Я.П. Корпоративне управління організаційним розвитком: креативні засади: монографія / Я.П. Квач, К.С. Шапошников, М.М. Адамкевич. — Ізмаїл: СМІА, 2008. — 272 с.

9. Постанова Національного банку України "Про затвердження Положення про регулювання Національним банком України ліквідності банків України" від 30.04.2009 р. № 259 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0410-09>

10. Рефінансування — допоміжний інструмент чи деструктивний фактор економіки України? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/refinansuvannya-dopomigniy-instrument-chy-destryktivnyy-faktor-ekonomiky-ukrainy>

References:

1. Baj, S.I. (2009), Rozvytok orhanizatsii: polityka, potentsial, efektyvnist' [Development organizations: policy, potential, efficiency], KNTEU, Kyiv, Ukraine.
2. Bilousova, N. (2015), "Refinancing scheme must be changed", День, available at: <http://www.day.kiev.ua/ru/article/ekonomika/shemu-refinansirovaniya-nado-menyat> (Accessed 29 April 2015).
3. Voronkov, D.K. (2009), Rozvytok pidpryemstva: upravlinnia zminamy ta innovatsii [Development of company: change management and innovation], AdvA, Kharkiv, Ukraine.
4. Finbalance (2015), "Gontareva assures that strictly controls the use of NBU refinancing banks", available at: <http://finbalance.com.ua/news/Hontareva-zapevnyia-shcho-NBU-zhorstko-kontrolyu-vikoristannya-bankami-refinansuvannya> (Accessed 10 April 2015).
5. Gordienko, O. (2015), "Secrets of refinancing: who received the support of the National Bank", available at: www.economics.unain.net/finance (Accessed 29 April 2015).
6. Zhaldak, O. (2015), "GPU must investigate allegations V. Gontareva about failure to return 77 billion refinancing credits", Ukrains'ki natsional'ni novyny, available at: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1446191-gpu-maye-rozsliduvati-zayavu-v-gontarevoyi-pro-nepovernennya-77-mlrd-kreditiv-refinansuvannya-a-gritsenko> (Accessed 29 April 2015).
7. National bank of Ukraine (2015), "Information provided by the National Bank of Ukraine banks Ukraine and the Fund Deposit Guarantee Loans for more than 30 days in 2014", available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=98788&cat_id=14043087 (Accessed 29 April 2015).
8. Kvach, Ya.P. (2008), Korporativne upravlinnia orhanizatsijnym rozvytkom: kreatyvi zasady [Corporate management of organizational development: the creative principles], SMYL, Izmail, Ukraine.
9. National bank of Ukraine (2009), "The provisions of the regulation National Bank of liquidity of banks Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0410-09> (Accessed 29 April 2015).
10. Publichnyj audyt (2015), "Refinancing - support tool or a destructive factor in the economy of Ukraine?", available at: <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/refinansuvannya-dopomigniy-instrument-chy-destryktivnyy-faktor-ekonomiky-ukrainy> (Accessed 29 April 2015).

Стаття надійшла до редакції 09.04.2015 р.